

Boeddha natuur

*Aantekeningen met citaten en notities uit:
Shobogenzo Zuimonki & Fukanzazengi (Asoka)
Dogen de essentie van (ISVW)
Lexicon Boeddhisme (Asoka)*

Boeddha natuur :zo-heid, suchness, tathāgata, busshō (jap)
uit Lexicon Boeddhisme

Boeddhanatuur, naar de opvattingen van het mahāyāna boeddhisme de ware en onveranderlijke, eeuwige natuur van alle wezens. Aangezien alle wezens de boeddhanatuur hebben, staat voor hen hen allemaal de mogelijkheid open om de verlichting te bereiken en een boeddha te worden, los van de vraag op welk bestaansniveau zij zich bevinden.

De opvattingen over de essentie van de boeddhanatuur variëren van school tot school. Er is geen eensluidende mening over de vraag of alle wezens en ook niet-levende dingen de boeddhanatuur bezitten.

Het antwoord op de vraag of de boeddhanatuur immanent is in alle wezens, wordt voornamelijk bepaald door de vraag met welke van de twee grote stromingen in het boeddhisme men zich meent te associëren: hīnayāna of mahāyāna. In het hīnayāna is dit begrip onbekend. De mogelijkheid een boeddha te worden is niet elk levend wezen gegeven. Daarentegen beschouwt het mahāyāna het bereiken van het boeddhischap als het hoogste doel.

Boeddha-schap is de term voor volmaakte verlichting, de kenmerkende hoedanigheid van een boeddha. Het bereiken van het boeddha-schap is het geboorte recht en hoogste existentiële doel van alle levende wezens. Volgens de hoogste leringen van het boeddhisme, zoals deze bijvoorbeeld in zen zijn geformeeld, heeft- of juist gezegd-, is elk levend wezen en elk ding altijd al de boeddhanatuur, zodat het boeddha-schap niet kan worden 'bereikt'. Het gaat erom deze reeds voorhanden zijnde staat van volmaaktheid te ervaren en in het leven van alledag te verwerklijken.

Over Boeddhanatuur

Uit de algemene inleiding SBGZ blz. 40 e.v. door Nico Tydeman.

“Alle levende wezens hebben de Boeddhanatuur” (Nirwana soetra).

Dogen wijzigt dit in zijn uitleg: “Alles wat bestaat is Boeddhanatuur”.

Dus in deze visie is het “eigen” aan elke existentie, aan al wat is, dus aan al wat ontstaat en vergaat. En dat laatste sluit aan bij zijn opvatting van “niet-twee” zijn. En de tweede wijziging “zijn” in plaats van “hebben” sluit daar ook bij aan.

Hebben zou betekenen dat het als “object, een vermogen” gerealiseerd kan worden. Het zijn duidt daar en tegen op een “elk moment aanwezig zijn”.

De verschijning van de dingen en de manifestatie van Boeddhanatuur zijn een en het zelfde. Het enige wat je moet doen is “kijken”.

Boeddha-natuur toont zich alleen in het kijken, in het zien. Het kijken waarin direct gezien wordt wat onmiddellijk aanwezig is en wat niet gekleurd is door ideeën, denkbeelden, oordelen, smaak enz. Als je dat negatief formuleert is de conclusie: “Mijn ideeën over de dingen maakt mij het zien van de Boeddha-natuur onmogelijk”.

De Essentie van Dogen.

Hfdst V “Alle dingen zijn Boeddhanatuur: SBGZ Busshō”.

Dogen wil geen definitie geven, geen conclusie maar juist de veelheid aan visies op “boeddhanatuur” laten zien, verscherpen en verdiepen.

Ook Michel Dijkstra start met het soetra-citaat dat alleen levende wezens de boeddhanatuur hebben. Maar wijst ook meteen op de vertaling van ‘bussho’ dat weer een vertaling is van het sanskriet ‘buddhata’: boeddhaheid dat juist slaat op het fenomeen dat ieder individueel ding uniek is. In zijn uitleg schakelt hij probleemloos over van het particuliere, ‘iets onbenoembaars dat zo komt’ naar de totaliteit: ‘alle wezens en alle vormen van bestaan’.

De boeddha-natuur uitgedrukt als ‘zoheid’ of ‘het is wat het is’ gaat volgens Dogen niet alleen op voor mensen, maar voor alles wat is: kortom het ‘totale bestaan’ is de boeddhanatuur en het volmaakte geheel van het ‘totale bestaan’ wordt ‘levende wezens’ genoemd.

Er wordt dus geen scherpe scheiding gemaakt tussen ‘het levende’ en ‘het levenloze’.

De totaliteit van alle dingen is de boeddhanatuur, ‘maar tegelijkertijd is ieder ding de totale boeddhanatuur.

Dogens kritiek is dat je de boeddhanatuur noch als spirituele, noch als materiële substantie moet opvatten. De boeddhanatuur is ‘geen ding’ maar altijd ‘het totale bestaan’ en het ‘totale bestaan’ is altijd de boeddhanatuur.

Uit de uitspraak van Huineng, aangehaald door Dogen: “Datgene zonder bestendigheid is de boeddhanatuur”, volgt dat alle dingen ‘met elkaar verbonden’ of ‘aan elkaar gelijk’ zijn omdat alles vergankelijk is. In die zin valt het onderscheid tussen mensen, dieren, goden, hellewezens, stenen en planten weg.

Het ‘beoefenen-en-realiseren’ betekent dan ook: je vergankelijkheid helemaal onder ogen zien. Deze houding komt overeen met het volkomen open in het hier en nu staan.

Opvallend genoeg leidt dit bestuderen van je eigen vergankelijkheid niet tot zelfbeklag of een gevoel van isolatie, maar opent het je ogen juist voor de schoonheid van alle dingen die net zo vergankelijk zijn als jezelf.

Vergelijk dit met uitspraken van Ramsey Nasr in een interview in de Volkskrant 30 maart 2021

“Alleen op pad in het onherbergzame poolgebied stapte hij vanzelf het grotere geheel binnen. “Ik ervoer tot in mijn diepste vezels dat ik er niet toe deed”, schrijft hij met cursivering en al in De fundamente. Hij viel plots samen met vogels boven hem.”

Dit zou als voorbeeld van een verlichtingservaring in een boeddhistische tekst kunnen staan (RM).

“Nee, ik heb het niet over een hoger kijken. Het groter geheel waar wij deel van uitmaken is geen hoger geheel. In het groter verband zijn wij gelijkwaardig aan elkaar, aan de dieren, de planten, zelfs aan de rotsen.

Nee! Wij zijn onderdeel van de natuur. De miljoenen dieren die wij slachten zien ons. Als je in het strenge poolgebied een steen verplaatst, dan verbreek je een systeem dat er eeuwen over deed om zover te komen. Die rotsen zien ons”.

*Een voorbeeld van wat in Taoïstische zin betekent deel te zijn van de tienduizend dingen. (RM)
Of als toelichting bij wat Dogen verstaat onder Boeddhanatuur:*

“De verschijning van de dingen en de manifestatie van Boeddhanatuur zijn een en hetzelfde. Het enige wat je moet doen is ‘kijken’ “. (De essentie van Dogen)

De tekst van Dogen over uniciteit, naamgeving en realiteit (‘wat’ en ‘het’) is archaïsch en lastig te doorgronden. Samengevat ongeveer zo:

Een permanente naam kan de realiteit niet vangen. Iedere concrete realiteit of 'ding' is een invulling van het onbestendige of 'de totale werkelijkheid'. Namen zijn dus provisorisch maar wel noodzakelijk want zonder een naam te geven kun je de uniciteit van de dingen niet denken. Tegelijkertijd hebben dingen het 'zo-zijn' met elkaar gemeen, maar dat 'zo-zijn' is de uniciteit van ieder 'ding' maar maakt niet dat ze gelijk zijn. Integendeel: de 'zoheid' is de uniciteit van ieder ding. Tegelijkertijd is de 'zo-heid' universeel, want alle dingen zijn uniek .

Voor de persoon betekent dit dat de vervulling van je eigen particuliere zijn de verhouding tot de totaliteit bepaalt. Deze opvatting van Dogen over de Boeddhanatuur is levensbevestigend en ondersteunt Boeddhanatuur het particuliere en individuele – van de concrete imperfectie van het hier en nu, in plaats van (dat de boeddhanatuur) een mystieke perfectie is die je nog moet bereiken.